

In de pijler wordt opgeroepen tot een toereikend inkomen voor ouderen, ongeacht de aard van het pensioenstelsel. Hij heeft dus betrekking op de drie pijlers van het pensioenstelsel. Naast de openbare pensioenstelsels worden de aanvullende pensioenstelsels met kapitaaldekking belangrijker. Het bevorderen en aanmoedigen van een leven lang pensioensparen, met inbegrip van fiscale prikkels, is een belangrijke begeleidende maatregel.

De bepalingen van de pijler zijn van toepassing op inkomenssteun voor ouderen, ongeacht de vorm van de steun. Zij hebben als doel ouderdomsarmoede te voorkomen en gepensioneerden het behoud van hun levensstandaard te garanderen. De aanbeveling van 1992 betreffende de convergentie van de doelstellingen en het beleid op het gebied van de sociale bescherming heeft betrekking op zowel bescherming tegen armoede als inkomenssteun. In het beginsel uit de pijler wordt de lat echter nog hoger gelegd, doordat sprake is van het *recht op* een pensioen dat een passend inkomen vormt.

3. Uitvoering

a) Wat de lidstaten en de sociale partners kunnen doen

De lidstaten behouden het recht om de fundamentele beginselen van hun socialezekerheidsstelsel vast te stellen. Zij worden uitgenodigd hun regels aan te passen om uitvoering te geven aan het beginsel en de op het niveau van de Unie vastgestelde regels om te zetten en te handhaven.

Op het niveau van de Unie moeten de sociale partners overeenkomstig artikel 154 VWEU over mogelijke initiatieven op basis van artikel 153 VWEU worden geraadpleegd en mogen zij overeenkomsten ondertekenen die op hun verzoek overeenkomstig artikel 155 VWEU op het niveau van de Unie ten uitvoer kunnen worden gelegd. De sociale partners kunnen ook goede praktijken verzamelen en uitwisselen in de hele Unie. Op nationaal niveau kunnen de sociale partners de toepassing van dit beginsel ondersteunen door betrokken te zijn bij de vormgeving en de uitvoering van beleid.

b) Recente en lopende initiatieven op EU-niveau

Tegelijk met de Europese pijler van sociale rechten presenteert de Commissie de eerste fase van een raadpleging van de sociale partners over een initiatief inzake "Toegang tot sociale bescherming"¹¹⁶ om de verschillen in toegang tot sociale bescherming aan te pakken tussen werknemers in standaardarbeidsverhoudingen en personen met niet-standaardarbeidsovereenkomsten en in verscheidene vormen van zelfstandige arbeid. De raadpleging zal gaan over bedrijfspensioenregelingen en manieren om pensioenrechten overdraagbaar en transparant te maken wanneer de werknemer overstapt naar een andere werkgever of naar een arbeidsovereenkomst van een andere aard, of zelfstandig werkzaam wordt.

Hoewel openbare pensioenstelsels de ruggengraat vormen van inkomenssteun voor ouderen, kunnen ook aanvullende pensioenstelsels bijdragen tot een meer toereikende

¹¹⁶ C(2017) 2610.

inkomensbescherming. In haar actieplan voor een kapitaalmarktenunie van 30 september 2015 heeft de Commissie toegezegd te onderzoeken hoe meer keuzemogelijkheden voor pensioensparen kunnen worden geboden en een Europese markt voor particuliere pensioenen kan worden opgebouwd. Er wordt een wetgevingsinitiatief voorbereid om naast de binnenlandse individuele pensioenregelingen pan-Europese individuele pensioenen te creëren.

Gezondheidszorg

Iedereen heeft recht op tijdige toegang tot betaalbare, preventieve en curatieve gezondheidszorg van goede kwaliteit.

1. Het acquis van de Unie

a) Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

Krachtens artikel 35 van het Handvest heeft eenieder recht op toegang tot preventieve gezondheidszorg en op medische verzorging onder de door de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden.

b) De wetgevende bevoegdheden en de daarvoor geldende grenzen

Overeenkomstig artikel 153, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) mag de Unie maatregelen aannemen om het optreden van de lidstaten op het gebied van de sociale zekerheid en de sociale bescherming van de werknemers te ondersteunen en aan te vullen.

Artikel 153, lid 4, bepaalt dat krachtens artikel 153 VWEU vastgestelde bepalingen het recht van de lidstaten om de fundamentele beginselen van hun socialezekerheidsstelsel vast te stellen onverlet laten en geen aanmerkelijke gevolgen mogen hebben voor het financiële evenwicht van dat stelsel.

Krachtens artikel 168, lid 2, VWEU moedigt de Unie samenwerking tussen de lidstaten op het gebied van de volksgezondheid aan en steunt zij zo nodig hun optreden. De Commissie kan, in nauw contact met de lidstaten, alle dienstige initiatieven nemen om de coördinatie tussen de lidstaten op dat gebied te bevorderen, met name initiatieven om richtsnoeren en indicatoren vast te stellen, de uitwisseling van beste praktijken te regelen en de nodige elementen met het oog op periodieke controle en evaluatie te verzamelen. Artikel 168, leden 1 en 7, VWEU bepaalt dat het optreden van de Unie het nationale beleid aanvult, de verantwoordelijkheden van de lidstaten eerbiedigt en gericht is op verbetering van de volksgezondheid, preventie van ziekten en aandoeningen bij de mens en het wegnemen van bronnen van gevaar voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid.

Artikel 48 VWEU bepaalt dat de wetgever van de Unie de maatregelen vaststelt welke op het gebied van de sociale zekerheid noodzakelijk zijn voor de totstandkoming van het vrije verkeer van werknemers tussen lidstaten.

c) Bestaande maatregelen

In de EU-wetgeving inzake farmaceutische producten¹¹⁷ en stoffen van menselijke oorsprong¹¹⁸ worden gemeenschappelijke normen vastgesteld voor de toegankelijkheid, de kwaliteit en de veiligheid van deze producten op de interne markt van de EU.

Aanbeveling 92/442/EEG van de Raad¹¹⁹ beveelt de lidstaten aan er onder meer voor te zorgen dat iedereen die legaal op hun grondgebied verblijft, onder de door iedere lidstaat vastgestelde voorwaarden toegang heeft tot de nodige gezondheidszorg, alsmede tot de maatregelen ter preventie van ziekten.

In een aanbeveling van de Raad van 9 juni 2009¹²⁰ worden de lidstaten verzocht samen te werken rond patiëntveiligheid en de daarmee samenhangende normen, met inbegrip van de preventie en bestrijding van zorginfecties.

Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels¹²¹ gaat onder meer over de toegang van mobiele burgers tot gezondheidszorg. Voorts stelt Richtlijn 2011/24/EU van het Europees Parlement en de Raad¹²² regels vast om de ontvangst van grensoverschrijdende gezondheidszorg binnen de Unie te vergemakkelijken.

2. Toepassingsgebied en door de Europese pijler van sociale rechten ingevoerde wijzigingen

De pijler voorziet in een algemeen recht op toegang tot preventieve gezondheidszorg en medische verzorging van goede kwaliteit. De pijler gaat verder dan artikel 35 van het Handvest: er wordt tijdige toegang tot betaalbare gezondheidszorg van goede kwaliteit vereist.

Tijdige toegang betekent dat iedereen die gezondheidszorg nodig heeft, ook steeds toegang tot gezondheidszorg heeft. Daartoe is niet alleen een evenwichtige geografische spreiding van gezondheidswerkers en instellingen voor gezondheidszorg vereist, maar ook een beleid om lange wachttijden tot een minimum te beperken.

¹¹⁷ Richtlijn 2001/83/EG van het Europees Parlement en de Raad van 6 november 2001 tot vaststelling van een communautair wetboek betreffende geneesmiddelen voor menselijk gebruik; Verordening (EG) nr. 726/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 tot vaststelling van communautaire procedures voor het verlenen van vergunningen en het toezicht op geneesmiddelen voor menselijk en diergeneeskundig gebruik en tot oprichting van een Europees Geneesmiddelenbureau (geconsolideerde versie:) 5/6/2013).

¹¹⁸ https://ec.europa.eu/health/blood_tissues_organ/policy_en

¹¹⁹ Aanbeveling 92/442/EEG van de Raad van 27 juli 1992 betreffende de convergentie van de doelstellingen en het beleid op het gebied van de sociale bescherming, PB L 245 van 26.8.1992, blz. 49.

¹²⁰ Aanbeveling van de Raad van 9 juni 2009 betreffende patiëntveiligheid, met inbegrip van de preventie en bestrijding van zorginfecties, PB C 151 van 3.7.2009.

¹²¹ Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels, PB L 166 van 30.4.2004, blz. 1.

¹²² Richtlijn 2011/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2011 betreffende de toepassing van de rechten van patiënten bij grensoverschrijdende gezondheidszorg, PB L 88 van 4.4.2011, blz. 45-65.

Betaalbare gezondheidszorg betekent dat vermeden moet worden dat mensen van de nodige zorg afzien vanwege de kosten.

De pijler voorziet ook in het recht op gezondheidszorg van goede kwaliteit: de gezondheidszorg moet relevant, adequaat, veilig en doeltreffend zijn.

Ten slotte impliceren preventieve en curatieve gezondheidszorg de toegang tot medische verzorging en openbare gezondheidszorg, met inbegrip van gezondheidsbevordering en ziektepreventie.

3. Uitvoering

a) Wat de lidstaten en de sociale partners kunnen doen

De lidstaten stellen hun gezondheidsbeleid vast en organiseren en verlenen gezondheidsdiensten en medische zorg. Ze behouden het recht om de fundamentele beginselen van hun socialezekerheidsstelsels vast te stellen. Ze worden verzocht om hun regels aan het beginsel van de pijler aan te passen en de voorschriften van de Unie om te zetten en te handhaven.

Op het niveau van de Unie moeten de sociale partners overeenkomstig artikel 154 VWEU over mogelijke initiatieven op basis van artikel 153 VWEU worden geraadpleegd en mogen zij overeenkomsten ondertekenen die op hun verzoek overeenkomstig artikel 155 VWEU op het niveau van de Unie ten uitvoer kunnen worden gelegd. De sociale partners kunnen ook goede praktijken verzamelen en uitwisselen in de hele Unie. Op nationaal niveau kunnen de sociale partners de toepassing van dit beginsel ondersteunen door betrokken te zijn bij de vormgeving en de uitvoering van beleid.

B) Recente en lopende initiatieven op EU-niveau

Richtlijn 2011/24/EU voorziet in samenwerking tussen de gezondheidsstelsels van de lidstaten om gemeenschappelijke uitdagingen (bijvoorbeeld de toegang tot gezondheidszorg) aan te pakken, met name via de onlangs opgezette Europese referentienetwerken; de samenwerking bij de evaluatie van gezondheidstechnologie; en de samenwerking in het kader van het e-gezondheidsnetwerk en de digitale eengemaakte markt.

Inclusie van personen met een handicap

Personen met een handicap hebben recht op inkomenssteun om een waardig leven te leiden, op diensten die hen in staat stellen om op de arbeidsmarkt en in de samenleving actief te zijn en op een aan hun behoeften aangepaste werkomgeving.

1. Het acquis van de Unie

a) Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

Artikel 21 van het Handvest verbiedt iedere discriminatie op grond van onder meer een handicap. Artikel 26 van het Handvest erkent het recht van personen met een handicap op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid, hun maatschappelijke en beroepsintegratie en hun deelname aan het gemeenschapsleven te bewerkstelligen. Artikel 34 van het Handvest erkent het recht op socialezekerheidsvoorzieningen en sociale diensten die bescherming bieden in omstandigheden zoals afhankelijkheid of bij verlies van arbeid.

b) De wetgevende bevoegdheden en de daarvoor geldende grenzen

Overeenkomstig artikel 19 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) kan de Unie passende maatregelen om discriminatie op grond van onder meer een handicap te bestrijden.

Op grond van artikel 153 VWEU kan de Unie maatregelen aannemen – met inbegrip van richtlijnen met minimumvoorschriften – om het optreden van de lidstaten te ondersteunen en aan te vullen op gebieden als de verbetering van het arbeidsmilieu om de veiligheid en de gezondheid van de werknemers te beschermen; de arbeidsvoorwaarden; de sociale zekerheid en de sociale bescherming van de werknemers; en de integratie van personen die van de arbeidsmarkt zijn uitgesloten. Krachtens artikel 153 VWEU kan de Unie ook het optreden van de lidstaten ondersteunen en aanvullen bij de bestrijding van sociale uitsluiting.

c) Bestaande maatregelen

De Unie is partij bij het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD)¹²³, een internationaal wettelijk bindend instrument met minimumnormen met betrekking tot de rechten van personen met een handicap. 27 lidstaten van de Unie¹²⁴ zijn ook partij bij het Verdrag. Krachtens het Verdrag moeten de partijen bij het Verdrag alle passende maatregelen nemen om de in het Verdrag erkende rechten uit te voeren, met inbegrip van het recht van personen met een handicap op werk op voet van gelijkheid met anderen, op een behoorlijke levensstandaard, op zelfstandig wonen en om deel uit te maken van de samenleving.

¹²³ Besluit van de Raad van 26 november 2009 betreffende de sluiting door de Europese Gemeenschap van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap, PB L 23 van 27.1.2010, blz. 35.

¹²⁴ Met uitzondering van Ierland, waar momenteel de laatste hand aan de ratificatie wordt gelegd.

Richtlijn 2000/78/EG van de Raad¹²⁵ (de richtlijn gelijke behandeling in arbeid en beroep) verbiedt discriminatie op grond van onder meer een handicap bij de toegang tot arbeid in loondienst of als zelfstandige, tot een beroep en tot een beroepsopleiding. Krachtens de richtlijn moet de werkgever in redelijke aanpassingen voorzien: hij/zij moet, naargelang de behoefte, in een concrete situatie passende maatregelen nemen om een persoon met een handicap in staat te stellen toegang tot arbeid te hebben, in arbeid te participeren of daarin vooruit te komen dan wel om een opleiding te genieten, tenzij deze maatregelen voor de werkgever een onevenredige belasting vormen.

De belangrijkste onderdelen van het UNCRPD komen tot uiting in de Europese strategie inzake handicaps 2010-2020¹²⁶, waarmee de Commissie de participatie van mensen met een handicap aan de samenleving en de arbeidsmarkt, behoorlijke leefomstandigheden en sociale inclusie beoogt te bevorderen. Bovendien bevat de sectorale wetgeving van de Unie (bijvoorbeeld op het gebied van vervoer, telecommunicatie, consumentenbescherming, staatssteun, overheidsopdrachten of gezondheid en veiligheid) bepalingen met betrekking tot personen met een handicap.

Bovendien moedigt de Commissie de lidstaten aan ervoor te zorgen dat mensen met specifieke behoeften steun krijgen binnen het algemene onderwijssysteem. De Commissie doet dit vooral via het in 1996 opgericht Europees Agentschap Ontwikkeling van onderwijs voor leerlingen met specifieke behoeften. Het Agentschap ondersteunt nationale hervormingen via samenwerking op lange termijn, de uitwisseling van expertise en kennis en de directe samenwerking met de ministeries van onderwijs op vrijwillige basis. Dankzij de evaluaties van het Agentschap kunnen de lidstaten aan de internationale normen van het UNCRPD – en met name aan artikel 24 – voldoen. Met financiële middelen van Erasmus+ ondersteunt de Commissie ook concrete projecten ter bevordering van inclusief onderwijs.

2. Toepassingsgebied en door de Europese pijler van sociale rechten ingevoerde wijzigingen

De pijler weerspiegelt de holistische en op de mensenrechten gebaseerde benadering van personen met een handicap van het UNCRPD. Deze benadering is gebaseerd op respect voor de *waardigheid*, de persoonlijke autonomie en de onafhankelijkheid van personen met een handicap, op hun volledige en daadwerkelijke *participatie* aan en inclusie in de samenleving op voet van gelijkheid met anderen en op het beginsel van gelijke kansen.

De pijler benadrukt het recht op *inkomenssteun* als onderdeel van sociale bescherming, op *diensten* die personen met een handicap in staat stellen om op de arbeidsmarkt en in de samenleving actief te zijn, en op een *aangepaste werkomgeving* als essentiële rechten die personen met een handicap de mogelijkheid bieden ook de andere in de beginselen van de pijler beschreven rechten uit te oefenen met het oog op volledige gelijkheid en inclusie op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Door de

¹²⁵ Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep, PB L 303 van 2.12.2000, blz. 16.

¹²⁶ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Europese strategie inzake handicaps 2010-2020: Een hernieuwd engagement voor een onbelemmerd Europa, COM(2010)636 definitief.

combinatie van elkaar wederzijds versterkende maatregelen te specificeren gaat het beginsel verder dan het bestaande *acquis*.

3. Uitvoering

a) Wat de lidstaten en de sociale partners kunnen doen

De lidstaten zijn verantwoordelijk voor de omzetting en de handhaving van de op het niveau van de Unie vastgestelde regels. De lidstaten die het UNCRDP hebben geratificeerd, moeten de aspecten van het verdrag die onder hun bevoegdheid vallen, volledig uitvoeren. De bovenvermelde maatregelen van de Unie bevatten minimumnormen. De lidstaten worden verzocht meer te doen dan wat deze normen voorschrijven (onder meer door positieve maatregelen te nemen met het oog op de inclusie van personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen) en zo het beginsel concreet gestalte te geven. Daarbij moeten de lidstaten personen met een handicap grondig raadplegen en actief bij het beleid betrekken.

Op het niveau van de Unie moeten de sociale partners overeenkomstig artikel 154 VWEU over mogelijke initiatieven op basis van artikel 153 VWEU worden geraadpleegd en mogen zij overeenkomsten ondertekenen die op hun verzoek overeenkomstig artikel 155 VWEU op het niveau van de Unie ten uitvoer kunnen worden gelegd. De sociale partners kunnen ook goede praktijken verzamelen en uitwisselen in de hele Unie. Op nationaal niveau kunnen de sociale partners de toepassing van dit beginsel ondersteunen door betrokken te zijn bij de vormgeving en de uitvoering van beleid.

b) Recente en lopende initiatieven op EU-niveau

De Commissie blijft steun verlenen aan de onderhandelingen over de voorgestelde Europese toegankelijkheidswet¹²⁷. De voorgestelde wet beoogt de toegankelijkheid van bepaalde producten en diensten op de interne markt te waarborgen, zodat personen met een handicap op de arbeidsmarkt en in de samenleving op voet van gelijkheid met anderen actief kunnen zijn.

De Commissie speelt een sleutelrol bij de uitvoering van het UNCRDP in de Unie en zal ervoor zorgen dat bij alle relevante beleidsmaatregelen en wetgeving van de Unie – met inbegrip van alle relevante gebieden van de Europese pijler van sociale rechten – rekening wordt gehouden met personen met een handicap.

De Commissie zal ook steun blijven verlenen aan de onderhandelingen over het voorstel van de wetgever van de Unie voor een richtlijn van de Raad¹²⁸ tot uitbreiding van de bescherming tegen discriminatie op grond van onder meer handicap tot sociale bescherming (met inbegrip van sociale

¹²⁷ Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake de toegankelijkheidseisen voor producten en diensten - COM/2015/615 final - 2015/0278(COD).

¹²⁸ Voorstel van de Commissie voor een richtlijn van de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid {SEC (2008) 2180} {SEC (2008) 2181}.

zekerheid en gezondheidszorg); onderwijs; sociale voordelen; en de toegang tot voor het publiek beschikbare goederen en diensten (onder meer huisvesting).

Langdurige zorg

Iedereen heeft recht op betaalbare langdurige zorg van goede kwaliteit, en met name op thuiszorg en gemeenschapsgerichte diensten.

1. Het acquis van de Unie

a) Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

Artikel 25 van het Handvest erkent en eerbiedigt het recht van ouderen een waardig en zelfstandig leven te leiden en aan het maatschappelijk en cultureel leven deel te nemen. Artikel 26 van het Handvest erkent en eerbiedigt het recht van personen met een handicap op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid, hun maatschappelijke en beroepsintegratie en hun deelname aan het gemeenschapsleven te bewerkstelligen. Artikel 34 erkent en eerbiedigt onder de door het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden het recht op toegang tot socialezekerheidsvoorzieningen en sociale diensten die bescherming bieden in omstandigheden zoals ziekte, afhankelijkheid of ouderdom.

b) De wetgevende bevoegdheden en de daarvoor geldende grenzen

Overeenkomstig artikel 153, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) mag de Unie maatregelen aannemen om het optreden van de lidstaten te ondersteunen en aan te vullen op het gebied van de sociale zekerheid en de sociale bescherming van de werknemers, de bestrijding van sociale uitsluiting en de modernisering van de stelsels voor sociale bescherming.

Artikel 153, lid 4, bepaalt dat krachtens artikel 153 VWEU vastgestelde bepalingen het recht van de lidstaten om de fundamentele beginselen van hun socialezekerheidsstelsel vast te stellen onverlet laten en geen aanmerkelijke gevolgen mogen hebben voor het financiële evenwicht van dat stelsel.

c) Bestaande maatregelen

Aanbeveling 92/442/EEG van de Raad betreffende de convergentie van de doelstellingen en het beleid op het gebied van de sociale bescherming¹²⁹ verzoekt de lidstaten om passende maatregelen op het gebied van de sociale bescherming te nemen, rekening houdend met de specifieke behoeften van ouderen die afhankelijk zijn van de zorg en de dienstverlening van derden. Aanbeveling 2008/867/EG van de Commissie over de actieve inclusie van personen die van de arbeidsmarkt zijn uitgesloten¹³⁰ beveelt de lidstaten aan diensten te verlenen die van essentieel belang zijn voor de ondersteuning van een actief sociaal en economisch inclusiebeleid, waaronder diensten voor langdurige zorgverlening.

¹²⁹ Aanbeveling 92/442/EEG van de Raad van 27 juli 1992 betreffende de convergentie van de doelstellingen en het beleid op het gebied van de sociale bescherming, PB L 245 van 26.8.1992, blz. 49.

¹³⁰ Aanbeveling 2008/867/EG van de Commissie van 3 oktober 2008 over de actieve inclusie van personen die van de arbeidsmarkt zijn uitgesloten, PB L 307 van 18.11.2008, blz. 11.

Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels¹³¹ gaat onder meer over de toegang van mobiele burgers tot prestaties bij langdurige zorg.

De Europese structuur- en investeringsfondsen verlenen financiële middelen aan de lidstaten om investeringen in sociale diensten en gezondheidszorg mede te financieren die de overgang van een op ziekenhuizen en instellingen gebaseerd model naar gemeenschapszorg en geïntegreerde diensten bevorderen. Er worden ook financiële middelen ter beschikking gesteld om de ontwikkeling van langdurige zorg te ondersteunen door formele zorgverleners op te leiden.

2. Toepassingsgebied en door de Europese pijler van sociale rechten ingevoerde wijzigingen

De pijler bevestigt voor het eerst op het niveau van de Unie dat zorgbehoevende personen recht hebben op langdurige zorg. De pijler pleit voor een kwaliteitsvolle dienstverlening om zwakke of afhankelijke personen te helpen hun gezondheid en sociale functies zo lang mogelijk te vrijwaren en hun autonomie te vergroten. Bovendien vereist de pijler betaalbare zorgverlening. Formele zorg kan immers aanzienlijke financiële kosten meebrengen, zodat heel wat zorgbehoevende personen niet de nodige zorg krijgen. Hoewel het Handvest van de grondrechten bepaalt dat ouderen het recht hebben om een waardig en zelfstandig leven te leiden, zijn de betaalbaarheid, de adequaatheid en de kwaliteit van de geleverde diensten van essentieel belang voor de uitoefening van dit recht.

De pijler privilegieert thuiszorg (ten huize van de zorgbehoevende personen) en gemeenschapsgerichte diensten (tal van niet-institutionele zorgdiensten) en gaat daarom een stap verder dan de aanbeveling van de Commissie uit 2008 over actieve inclusie. Dankzij de ontwikkeling van gemeenschapsgerichte diensten kunnen personen die behoefte hebben aan langdurige zorg, en personen met een handicap een zelfstandiger leven leiden en beter in de samenleving worden geïntegreerd.¹³² Zo wordt over het algemeen tegemoetgekomen aan de voorkeur van zorgbehoevende personen om zo lang mogelijk een zelfstandig leven te leiden.

3. Uitvoering

a) Wat de lidstaten en de sociale partners kunnen doen

De lidstaten behouden het recht om de fundamentele beginselen van hun socialezekerheidsstelsels vast te stellen. Ze worden verzocht om hun regels aan het beginsel van de pijler aan te passen en de voorschriften van de Unie om te zetten en te handhaven.

Op het niveau van de Unie moeten de sociale partners overeenkomstig artikel 154 VWEU over mogelijke initiatieven op basis van artikel 153 VWEU worden geraadpleegd en mogen zij overeenkomsten ondertekenen die op hun verzoek overeenkomstig artikel 155 VWEU op het niveau van de Unie ten uitvoer kunnen worden gelegd. De sociale partners kunnen ook goede praktijken verzamelen en uitwisselen in de hele Unie. Op nationaal niveau kunnen de sociale partners de

¹³¹ Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels, PB L 166 van 30.4.2004, blz. 1.

¹³² Overeenkomstig het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap.

toepassing van dit beginsel ondersteunen door betrokken te zijn bij de vormgeving en de uitvoering van beleid.

b) Recente en lopende initiatieven op EU-niveau

Samen met de Europese pijler van sociale rechten stelt de Commissie het initiatief "Een nieuwe start om het evenwicht tussen beroep en gezin voor ouders en mantelzorgers te verbeteren" voor. De Commissie stelt wetgevende en beleidsmaatregelen voor om ouderschapsverlof voor vrouwen en mannen te vergemakkelijken, vaderschapsverlof en zorgverlof in te voeren, flexibele arbeidsregelingen te bevorderen, voor meer en betere kinderopvang en andere zorgvoorzieningen te zorgen en negatieve economische prikkels (bijvoorbeeld negatieve fiscale prikkels) die tweede verdieners (vaak vrouwen) ontmoedigen om te werken, uit de weg te ruimen.

De Commissie blijft de onderhandelingen steunen over het in december 2016 ingediende voorstel tot wijziging van Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels en Verordening (EG) nr. 987/2009 tot vaststelling van de wijze van toepassing van Verordening (EG) nr. 883/2004¹³³. Het voorstel beoogt een coherente regeling vast te stellen voor de coördinatie van prestaties bij langdurige zorg in grensoverschrijdende gevallen.

¹³³ COM(2016) 815 final van 13.12.2006.

Huisvesting en bijstand voor daklozen

a. Wie er behoefte aan heeft, moet toegang hebben tot goede sociale huisvesting of goede bijstand voor huisvesting.

b. Kwetsbare personen hebben recht op passende bijstand en bescherming tegen gedwongen uitzetting.

c. Daklozen moeten over passend onderdak en een adequate dienstverlening kunnen beschikken om hun sociale inclusie te bevorderen.

1. Het acquis van de Unie

a) Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

Artikel 34, lid 3, van het Handvest erkent en eerbiedigt het recht op onder meer bijstand voor huisvesting, teneinde eenieder die niet over voldoende middelen beschikt, onder de door het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden een waardig bestaan te verzekeren.

b) De wetgevende bevoegdheden en de daarvoor geldende grenzen

Overeenkomstig artikel 153, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) mag de Unie maatregelen aannemen om het optreden van de lidstaten te ondersteunen en aan te vullen op het gebied van de sociale zekerheid en de sociale bescherming van de werknemers, de bestrijding van sociale uitsluiting en de modernisering van de stelsels voor sociale bescherming. Overeenkomstig artikel 156 van het VWEU bevordert de Commissie de samenwerking tussen de lidstaten en vergemakkelijkt zij de coördinatie van hun optreden op alle onder Titel X van het VWEU vallende gebieden van de sociale politiek.

Artikel 153, lid 4, bepaalt dat krachtens artikel 153 VWEU vastgestelde bepalingen het recht van de lidstaten om de fundamentele beginselen van hun sociaalezekerheidsstelsel vast te stellen onverlet laten en geen aanmerkelijke gevolgen mogen hebben voor het financiële evenwicht van dat stelsel.

c) Bestaande maatregelen

Aanbeveling 2008/867/EG van de Commissie over de actieve inclusie van personen die van de arbeidsmarkt zijn uitgesloten¹³⁴ bepaalt dat de lidstaten diensten moeten verlenen die van essentieel belang zijn voor de ondersteuning van een sociaal inclusiebeleid, waaronder huisvestingssteun en sociale woningbouw. In Aanbeveling 2013/112/EU van de Commissie over investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken¹³⁵ worden de huisvesting en de levensomstandigheden van arme kinderen aan de orde gesteld. In het EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie

¹³⁴ PB L 307 van 18.11.2008, blz.1.

¹³⁵ Aanbeveling 2013/112/EU van de Commissie van 20 februari 2013 – Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken, PB L 59 van 2.3.2013, blz. 5-16.

van de Roma¹³⁶ wordt erkend dat huisvesting van cruciaal belang is voor de inclusie van kansarme Roma. In het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap wordt erkend dat personen met een handicap en hun gezinnen recht hebben op een behoorlijke levensstandaard (met inbegrip van adequate huisvesting) en op toegang tot programma's voor sociale huisvesting. Het Verdrag roept de verdragspartijen ook op passende maatregelen te nemen om de toegankelijkheid van huisvesting te waarborgen.

Wat de toegang tot onderdak betreft, voorziet de wetgeving van de Unie in specifieke bescherming voor bijzonder kwetsbare groepen, zoals kinderen zonder begeleiding, asielzoekers en vluchtelingen. Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten¹³⁷ bepaalt dat moet worden voorzien in een toevluchtsoord of andere passende tussentijdse opvang.

2. Toepassingsgebied en door de Europese pijler van sociale rechten ingevoerde wijzigingen

De pijler bestrijkt de verschillende aspecten van het recht op huisvesting voor het eerst op alomvattende wijze op het niveau van de Unie.

Hoewel het Handvest van de grondrechten voorziet in het recht op bijstand voor huisvesting en op een waardig bestaan voor al diegenen die niet over voldoende middelen beschikken, gaat beginsel 19a verder door te verwijzen naar huisvestingssteun in natura, namelijk sociale huisvesting. Er moet voor sociale huisvesting of voor bijstand voor huisvesting worden gezorgd: de materiële werkingssfeer van het beginsel omvat het hele scala van mogelijkheden om steun met betrekking tot huisvesting te verlenen en bestrijkt bijvoorbeeld huisvestingstoelagen, inkomenssteun, huurwaarborgen en belastingverminderingen.

De personele werkingssfeer van deze bepaling is ook ruimer dan die van het Handvest en omvat bijstand voor huisvesting voor *iedereen die er behoefte aan heeft*, d.w.z. niet alleen voor degenen die over onvoldoende financiële middelen beschikken, maar ook voor mensen met speciale behoeften als gevolg van een handicap, een gebroken gezin, enz.

Wat de bijstand voor kwetsbare mensen in geval van uitzetting betreft, versterkt de pijler aanzienlijk het recht op huisvesting en vooral op zekere huisvesting. Kwetsbare personen kunnen zowel huurders als eigenaars zijn die het risico lopen uit hun huis te worden gezet. Het beginsel voorziet in bijstand (bijvoorbeeld betaalbare rechtsbijstand, verdediging en bemiddeling) en bescherming (bijvoorbeeld toegang tot regelingen voor schuldbeheer) om het gevaar van dakloosheid te

¹³⁶ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Een EU-kader voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma tot 2020, COM/2011/0173 final.

¹³⁷ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad, PB L 315 van 14.11.2012, blz. 57.

verminderen. Tegelijkertijd houdt het beginsel voldoende rekening met de belangen van de huiseigenaren in gerechtvaardigde en rechtmatige gevallen.

Bovendien voorziet de pijler in universele toegang tot passend onderdak voor al wie dakloos is. Passende huisvesting is geschikt in termen van veiligheid, betaalbaarheid, bewoonbaarheid, toegankelijkheid en locatie en in cultureel opzicht. Het beginsel legt de lat ook hoger door de herintegratie van daklozen in de samenleving te bevorderen met behulp van ondersteunende sociale diensten.

3. Uitvoering

a) Wat de lidstaten kunnen doen

De lidstaten worden verzocht maatregelen te nemen (met name ter bevordering van nationale, regionale of lokale huisvesting met behulp van financiële en andere middelen) om de universele en snelle toegang tot onderdak voor mensen in noodsituaties te bevorderen en het bereik en de capaciteit van de ondersteunende sociale diensten te vergroten met het oog op de uitvoering van het beginsel.

b) Recente en lopende initiatieven op EU-niveau

De hervorming van de sociale huisvesting, de toegankelijkheid en de betaalbaarheid van huisvesting en de doeltreffendheid van huisvestingstoelagen worden gemonitord en beoordeeld in het kader van het Europees semester. De open coördinatiemethode in het Comité voor sociale bescherming zorgt voor de coördinatie van het beleid en houdt toezicht op de voortgang in de lidstaten.

De uitvoering van het beginsel zal worden ondersteund door fondsen van de Unie, onder meer het Europees Fonds voor strategische investeringen (voor investeringen in sociale huisvesting), het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (voor huisvestingsinfrastructuur), het Europees Sociaal Fonds (voor sociale diensten) en het Fonds voor Europese hulp aan de meest behoeftigen (voor voedselhulp aan daklozen). De Europese Unie verleent ook financiële steun aan een aantal maatschappelijke organisaties die sociale inclusie bevorderen en armoede bestrijden (onder meer organisaties die zich bekommeren om daklozen).

Toegang tot essentiële diensten

Iedereen heeft recht op toegang tot essentiële diensten van goede kwaliteit, zoals water, sanitaire voorzieningen, energie, vervoer, financiële diensten en digitale communicatie. Wie er behoefte aan heeft, krijgt steun voor toegang tot deze diensten.

1. Het acquis van de Unie

a) Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

Artikel 36 van het Handvest erkent en eerbiedigt overeenkomstig het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie de toegang tot diensten van algemeen economisch belang die in de nationale wetgevingen en praktijken is geregeld, teneinde de sociale en territoriale samenhang van de Unie te bevorderen.

b) De wetgevende bevoegdheden en de daarvoor geldende grenzen

Overeenkomstig artikel 151 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) bestaat een van de belangrijkste doelstellingen van de Unie en de lidstaten erin voor adequate sociale bescherming te zorgen en uitsluiting te bestrijden. Artikel 14 VWEU bepaalt dat de Unie en de lidstaten er, in het kader van hun onderscheiden bevoegdheden en binnen het toepassingsgebied van het Verdrag, zorg voor dragen dat de diensten van algemeen economisch belang hun taken vervullen. Protocol nr. 26 erkent de essentiële rol en de ruime discretionaire bevoegdheid van de nationale, regionale en lokale autoriteiten om deze diensten te verrichten, te doen verrichten en te organiseren en de diversiteit ervan binnen de Unie. Dit protocol benadrukt ook dat kwaliteit, veiligheid en betaalbaarheid, gelijke behandeling, algemene toegang en de rechten van de gebruiker gedeelde waarden van de Unie zijn met betrekking tot diensten van algemeen economisch belang. Krachtens de aan het Verdrag van Amsterdam gehechte verklaring 22 moeten de instellingen van de Unie bij het vaststellen van maatregelen krachtens artikel 114 VWEU rekening houden met de behoeften van personen met een handicap. Krachtens artikel 106 VWEU vallen de ondernemingen belast met het beheer van diensten van algemeen economisch belang onder de regels van het Verdrag, met name onder de mededingingsregels, voor zover de toepassing daarvan de vervulling, in feite of in rechte, van de hun toevertrouwde bijzondere taken niet verhindert.

c) Bestaande maatregelen

In haar kwaliteitskader¹³⁸ heeft de Commissie reeds het belang erkend van diensten van algemeen economisch belang als hoeksteen van het Europese sociale model en toegezegd alle burgers de toegang tot essentiële diensten te garanderen. Om het rechtskader voor het verlenen van deze diensten te verduidelijken is de wetgeving inzake staatssteun en overheidsopdrachten (concessies) vereenvoudigd en verduidelijkt ten behoeve van overheidsinstanties en eindgebruikers. De nieuwe

¹³⁸ Een kwaliteitskader voor diensten van algemeen belang in Europa COM (2011) 900 definitief.

regels hebben overheidsinstanties en ondernemingen meer rechtszekerheid geboden en de toepassing van de regels eenvoudiger gemaakt.¹³⁹

Bij de op het niveau van de Unie vastgestelde sectorale wetgeving is er altijd zorgvuldig rekening mee gehouden dat het zaak is de concurrentie en het gebruik van marktmechanismen te versterken en te waarborgen dat alle burgers toegang blijven hebben tot essentiële diensten van hoge kwaliteit tegen betaalbare prijzen. Dit is bijvoorbeeld het geval geweest in de netwerkindustrieën (van telecommunicatie tot vervoer). Op het gebied van *elektronische communicatie* bijvoorbeeld waarborgt Richtlijn 2002/22 van het Europees Parlement en de Raad¹⁴⁰ (de Universeledienstrichtlijn) dat de liberalisering van diensten en de versterkte concurrentie gepaard gaan met een regelgevingskader dat borg staat voor een vastgesteld minimumaantal diensten voor alle eindgebruikers tegen een betaalbare prijs.

Op het gebied van het *spoorwegvervoer* bepaalt Verordening (EU) nr. 1307/2007 van de Commissie¹⁴¹ hoe de bevoegde autoriteiten diensten van algemeen belang kunnen waarborgen die talrijker, veiliger, van betere kwaliteit, goedkoper enzovoort zijn dan diensten die uitsluitend op het functioneren van de markt zijn gebaseerd. Verordening (EU) 2338/2016 van het Europees Parlement en de Raad met betrekking tot de openstelling van de markt voor het binnenlands personenvervoer per spoor¹⁴² (de richtlijn openbardienstverplichtingen) wijzigt de vorige verordening betreffende de gunning van openbardienstcontracten op het gebied van vervoer door niet alleen duidelijkere regels met betrekking tot de specificaties van openbardienstverplichtingen en het toepassingsgebied ervan vast te stellen, maar ook een nieuw kader dat garandeert dat spoorwegexploitanten niet-discriminerende toegang tot rollend spormaterieel hebben waardoor ze worden gestimuleerd deel te nemen aan aanbestedingsprocedures voor openbardienstcontracten voor spoorwegvervoer.

Wat de *energiesector* betreft, is een verplichting tot universele dienstverlening opgenomen in Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad¹⁴³ (de elektriciteitsrichtlijn) waarin duidelijk wordt gesteld dat de burgers van de Unie en, waar dit door de lidstaten opportuun wordt geacht, kleine ondernemingen, aanspraak dienen te hebben op openbardienstverplichtingen, vooral waar het gaat om leverings- en voorzieningszekerheid en transparante, niet-discriminerende en redelijke prijzen.

Het *waterbeleid* van de Unie is gebaseerd op het beginsel dat de betaalbaarheid van waterdiensten essentieel is. De nationale overheden zijn bevoegd concrete steunmaatregelen aan te nemen/uit te voeren om kansarme personen te beschermen en waterschaarste aan te pakken (bijvoorbeeld door

¹³⁹ http://ec.europa.eu/services_general_interest/index_en.htm

¹⁴⁰ Richtlijn 2002/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake de universele dienst en gebruikersrechten met betrekking tot elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Universeledienstrichtlijn), PB L 108 van 24.4.2002, blz. 51.

¹⁴¹ Verordening (EG) nr. 1307/2007 van de Commissie van 8 november 2007 tot vaststelling van forfaitaire invoerwaarden voor de bepaling van de invoerprijzen van bepaalde soorten groenten en fruit, PB L 291 van 9.11.2007, blz. 1.

¹⁴² Verordening (EU) 2016/2338 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1370/2007, met betrekking tot de openstelling van de markt voor het binnenlands personenvervoer per spoor, PB L 354 van 23.12.2016, blz. 22.

¹⁴³ Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van Richtlijn 2003/54/EG, PB L 211 van 14.8.2009, blz. 55.

steun aan huishoudens met een laag inkomen te verlenen of openbaredienstverplichtingen vast te stellen).¹⁴⁴

Wat de *financiële* sector betreft, kunnen de consumenten in Europa dankzij Richtlijn 2014/92 van het Europees Parlement en de Raad¹⁴⁵ een betaalrekening bij elke betalingsdienstaanbieder in de Unie openen, ongeacht de lidstaat waar zij verblijven. Bovendien hebben de consumenten recht op toegang tot een betaalrekening met basisfuncties (bijvoorbeeld geldopnames, bankoverschrijvingen en een debetkaart), ongeacht de lidstaat waar zij verblijven of hun persoonlijke financiële situatie.

2. Toepassingsgebied en door de Europese pijler van sociale rechten ingevoerde wijzigingen

De pijler voorziet in het recht op essentiële diensten en bevat een niet-exhaustieve lijst van diensten die van het allergrootste belang zijn in ons dagelijkse leven. De lidstaten blijven bevoegd voor de vaststelling, de organisatie, de verlening en de financiering van deze diensten op nationaal, regionaal of lokaal niveau. Het feit dat iedereen toegang moet hebben tot essentiële diensten — met inbegrip van grensoverschrijdende essentiële diensten — bevestigt echter nogmaals het belang dat de Unie hecht aan diensten die de kern van ons sociale model vormen. Vooral het recht op water en sanitaire voorzieningen is bijzonder belangrijk voor de burgers van de Unie, die onlangs nog een burgerinitiatief ter zake hebben opgestart.

Sommige van deze diensten vallen onder de verplichting tot het verlenen van universele diensten uit hoofde van de sectorale wetgeving van de Unie. Doel is ervoor te zorgen dat alle consumenten en gebruikers in een lidstaat en tussen lidstaten (ongeacht waar zij gevestigd zijn) toegang hebben tot diensten van algemeen economisch belang van behoorlijke kwaliteit en, rekening houdend met specifieke nationale omstandigheden, tegen een betaalbare prijs. De pijler erkent dat al wie er behoefte aan heeft, steun moet krijgen voor toegang tot essentiële diensten. De toegankelijkheid, de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van essentiële diensten zijn van essentieel belang voor een voor iedereen gelijke toegang tot deze diensten en voor personen met een handicap en ouderen.

3. Uitvoering

a) Wat de lidstaten en de sociale partners kunnen doen

De lidstaten blijven bevoegd voor de vaststelling, de organisatie, de verlening en de financiering van essentiële diensten op nationaal, regionaal of lokaal niveau. Aangezien de maatregelen van de Unie ervan uitgaan dat iedereen toegang moet hebben tot essentiële diensten en dit beginsel de kern van het Europese sociale model vormt, worden de lidstaten verzocht verder te gaan dan deze voorschriften om het beginsel concreet gestalte te geven.

¹⁴⁴ Richtlijn 98/83/EG (de drinkwaterrichtlijn) heeft betrekking op de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water. De richtlijn beoogt de volksgezondheid te beschermen tegen de schadelijke gevolgen van verontreiniging van voor menselijke consumptie bestemd water door ervoor te zorgen dat het gezond en schoon is.

¹⁴⁵ Richtlijn 2014/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 betreffende de vergelijkbaarheid van de in verband met betaalrekeningen aangerekende vergoedingen, het overstappen naar een andere betaalrekening en de toegang tot betaalrekeningen met basisfuncties, PB L 257 van 28.8.2014, blz. 214.

De sociale partners kunnen goede praktijken verzamelen en uitwisselen in de hele Unie. Op nationaal niveau kunnen de sociale partners de toepassing van dit beginsel ondersteunen door betrokken te zijn bij de vormgeving en de uitvoering van beleid.

b) Recente en lopende initiatieven op EU-niveau

Inzake *elektronische communicatie* zouden de lidstaten op grond van de voorgestelde herziening van het regelgevingskader voor elektronische communicatie¹⁴⁶ worden verplicht ervoor te zorgen dat alle eindgebruikers toegang tot functionele internettoegang en spraakcommunicatiediensten hebben tegen betaalbare prijzen. Wanneer de lidstaten vaststellen dat de diensten te duur zijn, kunnen ze ondernemingen verplichten voor betaalbare tariefopties en het recht op een overeenkomst te zorgen ten behoeve van eindgebruikers met een laag inkomen of bijzondere sociale behoeften. Het voorgestelde wetboek verplicht de lidstaten ook ervoor te zorgen dat, in het licht van de specifieke nationale omstandigheden, passende maatregelen worden genomen ten behoeve van eindgebruikers met een handicap om de betaalbaarheid te waarborgen van hun eindapparatuur, specifieke uitrusting en diensten die hen een gelijkwaardige toegang bieden.

Het op 30 november 2016 goedgekeurde pakket schone energie bevat ook voorstellen voor een nieuwe organisatie van de *elektriciteitsmarkt*. Het voorstel voor een herschikking van de richtlijn elektriciteit (Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad) heeft de bepalingen met betrekking tot de openbaredienstverplichtingen in de elektriciteitssector niet gewijzigd, maar wel de bepalingen over de empowerment en de bescherming van de consument aangescherpt. In het voorstel worden de rechten van de consument bij het sluiten van contracten, de mogelijkheden voor energiegemeenschappen en actieve consumenten en het recht op slimme meters gepreciseerd. Het voorstel bevat ook meer gedetailleerde bepalingen over de bescherming van kwetsbare consumenten en de verplichting van de lidstaten om criteria voor het meten van energiearmoede vast te stellen. De lidstaten zullen over deze criteria verslag moeten uitbrengen in het kader van hun geïntegreerde rapportage over de vooruitgang bij de nationale energie- en klimaatplannen. Het pakket bevat ook een nieuwe strategie om kwetsbare consumenten te beschermen, waarbij onder meer bijstand aan de lidstaten wordt verleend om de energiekosten voor de consument te verminderen door investeringen in energie-efficiëntie te bevorderen. In overeenstemming met haar inspanningen om de positie en de bescherming van de consument te verbeteren stelt de Commissie ook een aantal procedurele waarborgen voor alvorens de consument van het energienet wordt losgekoppeld. De Commissie werkt ook aan een waarnemingspost voor energiearmoede om betere gegevens over het probleem en mogelijke oplossingen te verschaffen en de lidstaten bij de bestrijding van energiearmoede te helpen¹⁴⁷.

¹⁴⁶ Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van het Europees wetboek voor elektronische communicatie (herschikking) (COM(2016)590).

¹⁴⁷ http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fa6ea15b-b7b0-11e6-9e3c-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

Bovendien wordt in het voorstel *WiFi4EU*¹⁴⁸ erkend dat ervoor moet worden gezorgd dat het grote publiek wordt aangemoedigd de kansen die de digitale transformatie meebrengt, met beide handen te grijpen. Het voorstel voorziet in financiële stimulansen voor plaatselijke overheden die gratis lokale draadloze connectiviteit met een hoge capaciteit willen aanbieden via toegangspunten in de centra van het lokale openbare leven (in hun eigen gebouwen of in openbare buitenruimten).

Wat *water en sanitaire voorzieningen* betreft, verwacht de Commissie in 2017 een herziening van de richtlijn inzake drinkwater¹⁴⁹ als follow-up van het Europees burgerinitiatief "Right2Water".¹⁵⁰

De Commissie blijft de onderhandelingen over de goedkeuring (door de wetgever van de Unie) van de voorgestelde Europese toegankelijkheidswet steunen¹⁵¹. De wet beoogt de toegankelijkheid van bepaalde producten en diensten op de interne markt te waarborgen (onder meer een aantal essentiële diensten, zoals elektronische communicatie en audiovisuele mediadiensten).

¹⁴⁸ Voorstel tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1316/2013 en (EU) nr. 283/2014 wat de bevordering van internetconnectiviteit in lokale gemeenschappen betreft, COM (2016) 589.

¹⁴⁹ Richtlijn 98/83/EG van de Raad van 3 november 1998 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water, PB L 330 van 5.12.1998, blz. 32.

¹⁵⁰ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome>

¹⁵¹ Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake de toegankelijkheidseisen voor producten en diensten - COM/2015/615 final - 2015/0278(COD).